

Bydgoszcz, dnia 29.03.2019 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Joanny Chmielewskiej-Walczak

Tytuł rozprawy: „Ocena występowania dysfagii ustno-gardłowej u pacjentów po operacyjnym usunięciu przyzwojaków głowy i szyi”

Zaburzenia połykania jako konsekwencja leczenia nowotworów głowy i szyi prowadzą do poważnych następstw klinicznych oraz wpływają negatywnie na jakość życia pacjentów, jednocześnie o ile nie dają intensywnych objawów są powikłaniem niedocenianym. Paragangliomy są rzadkim typem nowotworu. Podjęcie się oceny trudnych do zmierzenia zaburzeń połykania u pacjentów po operacjach tych nowotworów było wyzwaniem możliwym do realizacji tylko w wiodącym ośrodku bogatym w doświadczenie chirurgiczne w tym zakresie.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Joanny Chmielewskiej-Walczak zatrudnionej w Katedrze i Klinice Otolaryngologii Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego jest opracowaniem, wciąż mało poznanego tematu dotyczącego zaburzeń połykania u pacjentów operowanych z powodu przyzwojaków regionu głowy i szyi, w późnym okresie po operacji. Techniki badań instrumentalnych, wciąż mało popularne w Polsce, wykorzystane w prowadzonych przez Doktorantkę badaniach, ukazują potencjał nowych metod diagnostycznych dysfagii ustno-gardłowej dla celów naukowych ale i praktycznego wykorzystania. Zastosowane w pracy metody badań wideofluoroskopowych połykania oraz kwestionariusze, jako metody diagnostyki zaburzeń połykania, można uznać za wymóg współczesnej logopedii i foniatrii.

Rozprawa mgr Chmielewskiej-Walczak liczy 80 stron, zawiera 12 rycin, 20 tabel i 21 wykresów. Układ pracy jest typowy, charakterystyczny dla rozpraw doktorskich. Dysertacja jest skonstruowana proporcjonalnie.

We wstępie Doktorantka przedstawia problem diagnostyki zaburzeń połykania u chorych leczonych operacyjnie z powodu przyzwojaków regionu głowy i szyi. Naświetla aktualny stan wiedzy i argumentuje konieczność wykorzystywania badań instrumentalnych w diagnostyce dysfagii ustno-gardłowej. Opisuje objawy towarzyszące zaburzeniom połykania i

ich istotne klinicznie konsekwencje w postaci zachłystowego zapalenia płuc, niedożywienia i odwodnienia. Zwraca uwagę, że obecność i stopień nasilenia zaburzeń połykania u pacjentów leczonych chirurgicznie z powodu paragangliomy, w późnym okresie po operacji, pozostają nieokreślone.

Cele pracy zostały jasno i precyzyjnie sformułowane. Doktorantka oceniała występowanie oraz stopień nasilenia zaburzeń połykania w późnym okresie pooperacyjnym u pacjentów operowanych z powodu paragangliomy oraz analizowała czy stopień nasilenia zaburzeń połykania zależy od lokalizacji i czasu od operacji. Dokonała również oceny przydatności kwestionariusza Dysphagia Handicap Index do monitorowania zaburzeń połykania u pacjentów operowanych z powodu paragangliomy.

W rozdziale „Materiał i metody” mgr Joanna Chmielewska-Walczak szczegółowo i w sposób usystematyzowany scharakteryzowała poddaną analizie grupę chorych i metodykę prowadzonych przez siebie badań. Do badania włączono 30 chorych powyżej 3 miesięcy od operacji przyzwojaka regionu głowy i szyi. Po zastosowaniu kryteriów włączenia i wyłączenia, ostatecznie materiał stanowiło 27 chorych po operacji paragangliomy (paraganglioma kłębka szyjnego, paraganglioma szyjno-bębenkowy, paraganglioma nerwu błędnego). W celu odpowiedzi na postawione w dysertacji cele badania, materiał opisano, wydzielając podgrupę dzieloną ze względu na czas od operacji (od 3 do 6 miesięcy i powyżej 6 miesięcy, grupa badana=27) oraz ze względu na lokalizację (paraganglioma kłębka szyjnego, paraganglioma szyjno-bębenkowy, grupa badana=25). Ze względu na małą grupę chorych po operacji przyzwojaka nerwu błędnego (n=2) nie została ona wzięta pod uwagę. Do realizacji celów badawczych wykorzystano następujące narzędzia: badanie logopedyczne (CSE), kwestionariuszowa samoocena połykania z wykorzystaniem *Dysphagia Handicap Index* oraz badanie wideofluoroskopowe połykania (VFSS). Stopień nasilenia zaburzeń połykania określano w badaniu VFSS za pomocą skali Penetration-Aspiration Scale (PAS). Na uznanie zasługuje samodzielne dostosowanie kwestionariusza samooceny połykania DHI do warunków polskich. W rozdziale opisano również metody analizy statystycznej.

Omówienie wyników jest czytelne i dokładne. Rozdział skonstruowany jest w sposób przejrzysty i logiczny, tekst jest spójny. Doktorantka skupia się na odpowiedzi na pytania dotyczące występowania dysfagii ustno-gardłowej w badanej grupie, stopniu nasilenia zaburzeń połykania oraz przydatności kwestionariusza DHI wśród chorych po operacji przyzwojaka regionu głowy i szyi. Rozdział rozpoczyna się od statystyki opisowej, charakteryzującej przebadanych pacjentów. Jest dokładnym opisem pozwalającym na precyzyjne zapoznanie się z materiałem. Wyniki przedstawione są opisowo, tabelarycznie i

graficznie. Doktorantka wykazała w swojej pracy występowanie zaburzeń połykania w późnym okresie od operacji resekcji przyzwojaka. W badaniu wideofluoroskopowym w badanej grupie, wykazano liczne nieprawidłowości w fazie ustnej i gardłowej z jednoczesną prawidłową fazą przelykową. Doktorantka w analizowanym materiale, w kolejności przedstawia wyniki, które są odpowiedziami na cele pracy.

Rozdział „Dyskusja” jest przejrzysty i uporządkowany. Doktorantka w dojrzały sposób omawia własne wyniki badań i konfrontuje je z danymi z literatury, wskazując na ograniczoną dostępność do podobnych wyników badań w związku ze zmieniającą się w nich metodologią. Dyskutuje zasadność wykorzystania współczynnika BMI i skali PAS – najbardziej popularnej skali do oceny stopnia nasilenia dysfagii – w podobnych badaniach, ukazując różnice w wynikach z narzędziem instrumentalnym jakim jest VFSS. Zauważalna jest swoboda w omawianiu trudnych zagadnień wynikająca z doświadczenia praktycznego Autorki.

Przeprowadzona analiza pozwoliła Doktorantce na wysnucie 9 wniosków końcowych, które odnajdują swoje uzasadnienie w uzyskanych wynikach i stanowią odpowiedzi na cele pracy.

W rozprawie zacytowano 39 pozycji piśmiennictwa, które stanowią bezpośrednie odniesienie do omawianych zagadnień (33 pozycje anglojęzyczne, 6 pozycji polskojęzycznych). Warto podkreślić, że literatura pochodzi nawet z 2018 roku, co świadczy o tym, że Autorka na bieżąco śledziła literaturę tematu. Piśmiennictwo jest poprawnie dobrane jak również sformatowane w sposób jednolity.

Z obowiązku recenzenta zwracam uwagę na sformułowanie w opisie materiału

(str. 24) „24 pacjentów prezentowało porażenie krtani”. Z punktu widzenia foniatry należałoby to określenie doprecyzować.

Mgr Joana Chmielewska-Walczak wykazała się rozległą wiedzą teoretyczną, umiejętnością stawiania problemów badawczych, prawidłowego doboru metod analizy i adekwatnego wyciągania wniosków.

Rozprawa doktorska pt. **„Ocena występowania dysfagii ustno-gardłowej u pacjentów po operacyjnym usunięciu przyzwojaków głowy i szyi”** spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65 poz. 595 z późn. zm.).

Wnioskuje o wyróżnienie pracy doktorskiej mgr Joanny Chmielewskiej-Walczak. Autorka podjęła nietatwy temat, wyodrębniła trudno mierzalne metody oceny zaburzeń połykania,

samodzielnie przystosowała skalę samooceny zaburzeń połykania do warunków polskich. Przeprowadziła analizę zaburzeń połykania w grupie pacjentów z bardzo rzadkim rodzajem nowotworu. Należy podkreślić praktyczny aspekt zagadnienia, metoda pomiaru może być wykorzystywana do monitorowania rehabilitacji połykania po leczeniu operacyjnym nowotworów głowy i szyi.

Wniosuję do Wysokiej Rady I Wydziału Lekarskiego Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego o dopuszczenie mgr Joanny Chmielewskiej-Walczak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Kierownik
Katedry Foniatrii i Audiologii

dr hab. med. Anna Sankiewicz